

Novruz Azərbaycan xalqının minilliklərdən bəri yaşatdığı ən qədim və ən əziz bayramlardan biridir. Bu bayram baharın gəlişini, təbiətin oyanmasını, yeni həyatın başlanmasını simvolizə edir.

"Novruz" sözü fars dilindən tərcümədə "yeni gün" mənasını verir və bu bayram qədim dövrlərdən gündüzlə gecənin bərabərləşdiyi yaz günündə qeyd olunur. Qədimdən insanlar bu günü yeni ilin başlanğıcı kimi qəbul etmiş, onu ümid, yenilənmə və bolluq rəmzi kimi qarşılamışlar.

Novruzun tarixi çox qədimdir. Tarixçilər bu bayramın ən azı 3 min il yaş olduğunu qeyd edirlər. Qədim dövrlərdə insanlar təbiətlə sıx bağlı yaşayırdı, həyatlarını ilin fəsillərinə uyğun qururdular. Yazın gəlməsi isə torpağın oyanması, əkinçilik mövsümünün başlanması və həyatın yenidən canlanması demək idi. Bu səbəbdən yazın ilk günü xüsusi mərasimlərlə qeyd olunurdu və zaman keçdikcə bu mərasimlər Novruz bayramının əsasını təşkil etmişdir.

Novruz təkcə bir gün qeyd olunan bayram deyil. Bu bayrama hazırlıq həftələrlə davam edir və bir çox adət-ənənə ilə müşayiət olunur. Ən məşhur ənənələrdən biri bayramdan əvvəl keçirilən dörd çərşənbədir. Hər çərşənbə təbiətin bir ünsürünü simvolizə edir və insanların qədim dünyagörüşünü əks etdirir.

Birinci Su çərşənbəsidir. Bu çərşənbə suyun həyatverici və təmizləyici gücünü simvolizə edir. Qədim inanclara görə, bu gün insanlar axar suyun üzərindən tullanırdı, su ilə üzlərini yuyur və bunun onlara sağlamlıq gətirəcəyinə inanırdı. Su həm də təmizliyin və yenilənmənin rəmzi hesab olunur.

İkinci Od çərşənbəsi adlanır. Bu gün insanlar tonqal qalayır və onun üzərindən tullanırdı. Tonqalın üzərindən tullanarkən "ağırlığım-ugurluğum odda yansın" deyilməsi qədim inanclardan gəlir. İnsanlar odun insanı mənfi enerjiden təmizlədiyinə, ona güc və sağlamlıq verdiyinə inanırdı.

Üçüncü çərşənbə Yellə bağlıdır. Həmin gün küləyin təbiəti oyatdığına inanılır. Qədim təsəvvürlərə görə, külək ağacları silkələyərək torpağın oyanmasına kömək edir və baharın gəlişini xəbər verir. Ona görə də bəzən 3-cü çərşənbəyə "külək oyadan çərşənbə", "yelli çərşənbə", "küləkli çərşənbə" də deyirlər.

Dördüncü - sonuncuya Torpaq çərşənbəsi deyilir. Bu çərşənbə ilə torpağın artıq oyandığı və həyatın yenidən başladığı qəbul olunur. İnsanlar bu günü xüsusi

si sevinclə qeyd edir, həyətlərdə tonqallar qalayır və bayram ab-havası daha da güclənir. Ölkəmizin bəzi regionlarında dördüncü - İləxir çərşənbə daha yüksək səviyyədə qeyd olunur. Novruzun ən gözəl rəmzlərindən biri səmənidir. Səməni buğdanın cücərdilməsi ilə hazırlanır və həyatın, bolluğun və yenilənmənin simvolu sayılır. Bayramdan bir neçə həftə əvvəl buğda isladılır və cücərməsi üçün saxlanılır. Buğda yaşıl rəngə boyanaraq süfrənin mərkəzinə qoyulur. Yaşıl rəng təbiətin oyanmasını, yeni həyatın başlanmasını ifadə edir. İnsanlar inanırlar ki, səməni nə qədər gur və yaşıl çıxsın, həmin il də o qədər bərəkətli olacaq.

Novruz süfrəsi də xüsusi rəmzi mənalar daşıyır. Süfrədə müxtəlif yeməklər və şirniyyatlar olur. Ən məşhur şirniyyatlar paxlava, şəkərbura və qoğaldır. Paxlava, adətən, romb formasında hazırlanır və onun qatları bolluğu və zənginliyi simvolizə edir. İçərisinə qoz və bal qoyulur. Şəkərbura isə yarpaq formasında hazırlanır və ayı simvolizə etdiyi deyilir. Onun üzərində xüsusi maqqaş vasitəsilə naxışlar çəkilir. Bu naxışlar hər evin özünəməxsus

ənənəsini göstərir. Qoğal isə günəşi simvolizə edir və sarı rəngli ədviyyatlarla hazırlanır. Bu şirniyyatların hamısı birlikdə bayram süfrəsinə həm gözəllik, həm də mənəvi mənə qatır.

Novruz süfrəsində səmənidən əlavə, rəngli boyanmış yumurtalar da olur. Yumurtada həyatın və yeni başlanğıcın rəmzi hesab edilir. Bayram günlərində insanlar yumurtada döyüşdürürlər. Bu oyun xüsusilə uşaqlar və gənclər arasında çox sevilir.

Novruzun ən maraqlı və qədim adətlərindən biri "qulaq falı"dır. Gənc qızlar bayram axşamı qonşuların qapısının arxasında dayanaraq evdən gələn ilk sözləri dinləyirlər. Eşitdikləri sözləri öz niyyətlərinə uyğun yozurlar. Əgər xoş söz eşidirlərsə, niyyətlərinin hasil olacağına ümid edirlər.

Novruz günlərində müxtəlif xalq oyunları və şənliklər keçirilir. Keçmişdə kənd və şəhərlərdə bayram münasibətilə müxtəlif tamaşalar təşkil edilirdi. Bu tamaşalar insanların birlikdə əylənməsinə, bayram sevincini paylaşmasına səbəb olurdu. Xalq oyunları, mahnılar və

rəqslər Novruz şənliklərinin ayrılmaz hissəsi sayılır. Keçəl və Kosa Novruz bayramının əsas rəmzləri hesab olunur və bayram tədbirlərinin daha əyləncəli keçməsinə bu personajların xüsusi yeri var. Onlar qışla yazın mübarizəsini simvolizə edirlər.

Həm çərşənbələrdə, həm də Novruz bayramında paytaxt Bakıda bayram tədbirləri yüksək səviyyədə təşkil olunur. Ənənəvi olaraq bu il də çərşənbələrdə İçərişəhərdə bayram tonqalı qalanır, paytaxt sakinləri və şəhərimizin qonaqları tonqalın ətrafına toplaşaraq bayram əhvalı yaşayırlar.

Novruz bayramı həm də barışıq və birlik bayramıdır. İnsanlar küsülüləri barışdırmağa çalışır, qohum və dostlarını ziyarət edir, bir-birinə xoş arzular bildirirlər. Qədimdən belə hesab olunur ki, Novruz kin-küdurətsiz və xoş niyyətlə qarşılamaq yeni ilin uğurlu keçməsinə səbəb olur.

Bayram günlərində gənclər və uşaqlar böyükkləri ziyarət edir, onların xeyr-duasını alırlar. Böyükklərə hörmət göstərmək və onların duasını almaq Novruz

ənənələrinin mühüm hissələrindən biridir. Bu ənənə ailə bağlarını möhkəmləndirir və cəmiyyətdə hörmət, ehtiram kimi dəyərlərin qorunmasına kömək edir.

Novruz bayramına hazırlıq həftələr öncə başlayır. İnsanlar evlərini təmizləyir, həyətlərini səliqəyə salır və bayrama xüsusi hazırlıq görürlər. Bayramdan əvvəl evlərdə böyük təmizlik aparılması qədim ənənələrdən biridir. İnsanlar köhnə və lazımsız əşyaları evdən çıxarırlar, evdə, həyətdə bacada səliqə-sahman yaradırlar. Qədim inanclara görə, təmiz evə bolluq və bərəkət gəlir. Bu səbəbdən Novruz həm də mənəvi və fiziki təmizlənmə bayramı hesab olunur. İnsanlar inanırlar ki, yeni ili təmiz və səliqəli evdə qarşılamaq ailəyə uğur və firavanlıq gətirir.

Bu bayram təkcə təbiətin oyanışı deyil, xalqımızın adət-ənənələrinə bağlılığının təəcəssümüdür.

*Nərminə ƏSGƏROVA,
İlham BABAYEV (foto),
"Azərbaycan"*